U vrijeme kada pišem ovaj kometar, 23. ožujka 2004. godine, navršava se tri mjeseca nove Vlade. Preostaje još deset dana. Kako stvari izgledaju ništa se novog neće promjeniti/dogoditi u narednih desetak dana. Prije komentara valja reći da su glasači «nagradili» Koaliciju zbog njezine socijalno nesenzibilne politike. Na tim temeljima je Sanader dobio glasove i pobjedio. Predizborna kampanja bila je vođena tako da će gospodin Sanader, za razliku od gospodina Račana, djelovati s puno više odlučnosti i da se neće oklijevati u odlučnom «presijecanju» kada i gdje to bude potrebno, odnosno u interesu hrvatske države. Pobjeda, iako blistava, nije bila dostatna da HDZ samostalno formira vlast. Kako HSP nije bio prihvatljiv, a HSS nije mogao zbog izbornog poraza, postati čimbenik nove vlasti, nije bilo lako «skupiti» parlamentarnu većinu. Pojedinci i tek nekoliko predstavnika manjih stranaka dali su HDZ-u podršku. Data podrška, uz cijenu datih ustupaka, onemogućava pobjednicima da donose i provode svoja programska načela. Svijet, posebno SAD i EU, imaju manje otkolona prema politici HDZ-a od domaćih stranaka (sic!). Sve u svemu ambijent u kojem je nova vlast startala nije osobito obećavajuća.

U ekonoomskom pogledu HDZ je naslijedio cijeli niz problema koji su javnosti uglavnom poznati. Ipak, navedimo: vanjski dug, javni dug, stopa nezaposlenosti, nedovoljan BDP (ispod razine iz 1990. godine) da bi se «pokrili» pojedini oblici potrošnje, nedovoljna nacionalna štednja. Država je, i nadalje, najveći dužnik (čemu valja pridodati gospodarstvo i brzo rastuće zaduženje stanovništva – danas su svi dužni!) i njezino funkcioniranje izravno ovisi od fikslnom tečaju kune, deficitu platne bilance, te mogućnosti dodatnog zaduženja u inozemstvu. Stečajevi, na kojima je inzistirala prethodna vlast, smao su dodatno stvari komplicirali. Sanaderova Valada je naslijedila malu pregovaračku snagu pa će, iako se je u predizborni kampanji tome suprostavila, «slušati» MMF - u potpunosti. Jedno je nacionalna priča, a potpuno je druga stvar kako definirati odnose s inozemstvom.

Komentar o učincima ove Vlade svakako valja započeti sa njenim nastojanjem da se svijetu prikaže kako će nova vlast poštivati pravne institute, koje je potpisala, i načela po kojima se demokratski svijet danas ponaša. Zato je bilo za očekivati da se prvi koraci usmjere prema inozemstvu; najprije SAD pa potom EU. Tu su ciljevi ostvareni iako je bilo stavnovitih «krivih koraka». Ima li se u vidu preuzeto «naslijeđe prethodne vlasti» kako je temeljni cilj Hrvatske članstvo naše zemlje u NATO-u, te započeti pregovore o punopravnom članstvu sa EU - cilj je ostvaren. Na žalost, ovo pitanje nije prethodna, pa ni današnja, vlast raspravljala i identificirala svekolike cost-benefit učinke ostvarenja tih ciljeva. Ukoliko se prihvati EU i NATO kao vjerodostojni ciljevi Vlada presjednika Sanadera je, prema tome, uspješno startala. Time su pozitivne ocjene zaključene.

Proračun je i ove godine ne-socijalni i ne-razvojni. Priča je stara ploča s istim obrazloženjem (glazbom i aranžmanom) koje smo uostalom slušali prilikom donošenja svakog novog proračuna. Nikada se nije proračunu pristupilo kao bitnom – determinirajućem – instrumentu ekonomske politike. Jednako se tako nije raspravljalo niti o tečaju, deficitu trgovačke i platne bilance, inozemnom dugu, itd. Današnja je vlast naslijedila stavove prethodne vlasti i nije smatrala, na žalost, potrebitim da se o tim prevažnim pitanjima konzultira struka. U Hrvatskoj postoje danas, kao što je to bilo i jučer, moralno-politički podobni stručnjaci. Oni drugi su ili «nostalgičari» ili fatalisti. U najboljem slučaju moralno-politički nepodobni ekonomisti nazivaju

se - pesimistima. Stvari iz dana u dan postaju sve nepovoljnije i pesimisti postaju svakim danom sve bolje obavješteni optimisti. Zaključujem, stvari se ne mijenjaju i sve ostaje po starom.

Proračun za 2004. godinu je filozofija starog i neće stvoriti prostor za ostvarenje predizbornih obećanja. Proračun pokazuje da - usprkos ograničenjima inozemnog duga i malog BDP, itd. – nije izraz nove vizije koja obećava bolju budućnost. Proračun je, kao i do sada, institut kojim se krpaju rupe a ne instrument koji restrukturira hravatsku privrednu strukturu, optimalizira ekonomski sistem i mjenja neučinkovitu naslijeđenu od prethodne vlasti tekuću ekonomsku politiku. To je zabrinjavajuće. Iako se prethodna vlast poziva i proziva za niz propusta čime dobija epitet, da budemo blagi, «neprimjerena». Priča o «neprimjerenoj» vlasti (Koaliciji) nije uvjerljiva niti vjerodostojna. Treba reći da Koalicija nije naslijedila bitno bolje stanje nego što ga je ostavila novoj vlasti. Što više, mora se priznati da je, usprkos mnogim greškama, prethodna vlast ostvarila i neke pozitivne pomake. Ovo jasno nije dovoljno da joj se dade prolazna ocjena. Konačno, birači su je ocjenili na izborima.

Navedeno, nekonzistentnost, se najbolje vidi po tvrdoglavom inzistiranju Vlade na smanjenju stope PDV-a sa 22 na 20%. Predsjednik Sanader želi održati obećanje što je svojevrsna novina na našem političkom nebu. Ipak, kada mnogi ukazuju da to nije dobro za Hrvatsku, predsjednik Sanader bi morao poslušati i razmotriti ta mišljenja, te poslušati struku. Postoje mediji koji će sigurno to prenijeti hrvatskim građanima na korektan način. Što više, autor ovih redaka je bio protivan PDV-a s jednom poreznom stopom. O tome sam pisao još 1995. godine u svom radu «Ekonomska politika za 1995. godinu» gdje sam predlagao četiri porezne stope s ekonomskom elaboracijom. Deficit proračuna za 2004. godinu i visina javnog duga bi morali biti dovoljni argumenti da se preispita najavljeno smanjenje porezne stope PDV-a. Učinak, tek uzgred rečeno, smanjenja porezne stope s 22 na 20% je veće od ukupnog poreza na dobit (sic!).

Smjene niza vodećih ljudi bez prethodne analize njihovih rezultata pokazuju da je politika dobar posao za političare i da su građani Hrvatske tek u drugom planu. Odista nije moguće ne primjetiti antagonizme visoko obrazovanih kolega koji su, da spomenemo, sveučilišni profesori, znanstveni radnici, itd. Promjene vodećih ljudi u javnim poduzećima/institucijama bez ocjene njihovog rada vraća nas u feudalni socijalizam gdje je vladala boljševička struktura na temeljima oligopola. Neki od članova Vlade posebno su eksponirani i imaju mnogo zajedničkog, što građani primjećuju, sa nekim članovima prethodne Vlade. Neki člavnoi sanaderovog kabineta ozbiljno i odlučno umanjuju napore ove vlasti. Iako za analitičara to i nisu neki veliki problemi birači ih doživljavaju daleko tragičnijim. Predsjedniku Sanaderu ostaje da nađe modus vivendi.

Sve u svemu ništa novog. Ova, kao i prethodna, vlast nastavlja funkcionirati na zasadama neoliberalizma i, govoreći narodnim jezikom, neće se ništa dogoditi što se već u nekom obliku nije dogodilo. Ovo, nadalje, znači da Hrvatska neće ni sutra, kao što nije to učinila ni prethodna vlast, obznaniti koncepciju i strategiju razvoja. Bez koncepcije i strategije razvoja nema taktike ni operativne politike. Sve se doživljava «pleti kotac ko i otac». Hrvatska postaje quasi stabilan sistem. Iz teorije sistema je poznato da quasi stabilni sistemi imaju osnovnu karakteristiku - da im entropija raste. Pri tome, istini za volju, valja priznati da je pregovaračka snaga spram MMF-a, WB i WTO-a i, sutra, prema EU zapravo žalosno mala (spomenimo samo probleme uz gospodarski pojas). Pregovaračka snaga Hrvatske je odista značajno ograničenje. Ipak, ako nove procese ne započne ova Vlada buduća će imati znatno manje šanse.

Globalizirani svijet kojem dominira neoliberalizam bogat je raznim oblicima imperijalizma. To je poznato. Divlji kapitalizam u srednjeevropskoj kulturi ne prolazi. Stvaraju se nove tenzije koje produbljuju socijalne tenzije. To je ozbiljan problem koji se je do sada rješavao deficitom robne razmjene s inozemstvom – deficit amortizira socijalne probleme. Sasvim je sigurno da zaduženje, bez ozbiljnih implikacija, neće ići u nedogled. Iako je Hrvatska kao visoko zadužena zemlja ovisna o stavovima vjerovnika ipak postoji mogućnost i autnomne ekonomske politike. Slovenija koja je nastala na istim temeljima kao i Hrvatska danas je – gospodo - razvijena zemalja. Kako to gordo zvuči!

Najbolja preporuka predsjedniku Vlade gospodinu Sanaderu je izjava Stjepana Radića: «URADIŠE SVEGA BIŠE, UŠTEDIŠE JOŠ I VIŠE».

Stvari se, danas, u društvu, poglavito u gospodarstvu, kompliciraju eksponencijalnim trendom. Potojeća ekonomska filozofija neće donijeti ništa dobrog. Nije uvjerljivo najvaljeno smanjenje PDV-a u ovoj i ovakvoj ekonomskoj politici. Ova ekonomska politika znači nove - veće - dugove; veću ovisnost Hrvatske o mišljenjima/stavovima vjerovnika. Ovo se, već danas, vidi analiziramo li ocjenu MMF-a u svezi s, upravo donesenim, proračunom. Sve je to u konačnici, u funkciji vremena, manje socijalnih programa, sužena mogućnost socijalne odgovornosti države i time - rastuća mogućnost socijalnih tenzija.